

Ад агрэсіі да сэцэсіі

Жывадзін ЁВАНАВІЧ,
заснавальнік і кіраўнік
недзяржаўнай і
непартыйнай арганізацыі
«Бялградскі форум за свет
раўнапраўных»

У сакавіку спаўняецца 15 гадоў ад пачатку агрэсіі НАТА супраць Сербіі і Чарнагорыі (Саюзнай Рэспублікі Югаславіі, СРЮ). Сербскі народ ніколі не забудзе гэту трагічную старонку сваёй гісторыі. Летась у Бялградскім Сава-цэнтры адбылося знакавае мерапрыемства – круглы стол «Ад агрэсіі да сэцэсіі». Яго ўдзельнікі – прадстаўнікі сербаў Чарнагорыі і Рэспублікі Сербскай, а таксама дыпламаты, акрэдытаваныя ў Бялградзе, хвілінай маўчаньня ўшанавалі памяць ахвяр 78-дзённай агрэсіі НАТА, затым прайшло абмеркаванне гэтай агрэсіі, аднаковай (ад Прыштыны) сэцэсіі з улікам розных праблем на Балканах, у Еўропе і ў свеце.

У выступленьнях, сярод іншага, была звернута ўвага на тое, што ўлады краін-агрэсараў нясуць адказнасць за смерці амаль 4 тыс. і раненні каля 8 тыс. грамадзян, за эканамічныя страты ў 130 млрд долараў, за выкарыстанне снарадаў са збедненым уранам, касетных бомбаў і хімічнай зброі, ад чаго за мінулыя 14 гадоў пацярпелі многія грамадзяне Сербіі і Чарнагорыі. Было адзначана, што агрэсія засноўвалася на лжывых пасылах, мела заваёўніцкі і захопніцкі характар і наогул стала важкім крокам у рэалізацыі стратэгічных планаў прасоўвання ЗША і НАТА на Усход. «Калі вайна – гэта працяг палітыкі іншымі сродкамі, тады мір пасля агрэсіі НАТА – працяг вырашэння задач вайны іншымі сродкамі» – такая думка прагучала падчас круглага стала. Агрэсія НАТА супраць Сербіі і Чарнагорыі ўяўляе сабою пачатак серыі іншых войнаў без згоды Савета Бяспекі ААН – у Афганістане, Іраку і Лівіі, Малі і Сірыі, якія маюць адну стратэгічную мэту: усталяваць абсалютны кантроль над

крыніцамі энергіі, залежамі стратэгічных металаў і мінералаў, над вялікімі рынкамі і стратэгічнымі камунікацыямі.

Госць з Германіі доктар Рудольф Хенсел прызнаў, што агрэсія НАТА супраць Югаславіі была антызаконнай, і тагачасная германская ўлада падманула грамадскасць «гуманітарнасцю» і парушыла Канстытуцыю сваёй краіны. Ён сказаў: «Як немец, народжаны ў канцы Другой сусветнай вайны, я цяпер хачу скарыстаць нагоду і – ад імя таксама пераважнай большасці свайго народа – папрасіць: прыміце маё глыбокае шкадаванне і прабачэнне за тых пакуты, якія нямецкія вайскоўцы, па загаду ўлад, прычынілі вашаму народу на працягу мінулага стагоддзя – у Першую і Другую сусветныя войны і падчас агрэсіі НАТА ў 1999 годзе».

Удзельнікі круглага стала выступілі за стварэнне пайменнага спіса ўсіх цывільных ахвяр агрэсіі і фарміраванне дзяржаўнай камісіі па вывучэнні вынікаў выкарыстання зброі са збедненым уранам, легалізацыю і аднаўленне помніка «Вечны агонь» у парку «Вусце» ў Новым Бялградзе, а таксама за стварэнне мемарыяла «Свабода» ў памяць пра ахвяр усіх войнаў за свабоду.

У канцы мерапрыемства ўдзельнікі круглага стала разам з прадстаўнікамі грамадскіх арганізацый усклалі кветкі да помнікаў дзецям – ахвярам агрэсіі НАТА ў парку «Ташмайдан» і да Вечнага агню ў парку «Вусце».

Ідзе Трэцяя сусветная вайна...

Гэта вайна за пераразмеркаванне прыродных багаццяў на планеце. У Бруселі вядуцца не перамовы. Гэта заходняе шту-

ПРА АЎТАРА

ЁВАНАВІЧ Жывадзін.

Нарадзіўся ў 1938 годзе. Выпускнік юрыдычнага факультэта Бялградскага ўніверсітэта. З 1964 па 2000 год – на дыпламатычнай службе. У 1998–2000 гадах – міністр замежных спраў СРЮ.

Заснавальнік і кіраўнік недзяржаўнай і непартыйнай арганізацыі «Бялградскі форум за свет раўнапраўных».

Аўтар кніг «Масты» (2003), «Адмена дзяржавы» (2004), «Косаўскае люстра» (2007), многіх прац па праблемах знешняй палітыкі, міжнародных адносін і бяспекі.

Грунтоўны аналітык і крытык палітыкі ЗША і НАТА. Прыхільнік усямернага пашырэння сувязей Сербіі і Беларусі. Жывадзін Ёванавіч двойчы (1996 і 1998) наведваў Беларусь. Нядаўні візіт Прэзідэнта Сербіі Томіслава Нікаліча ў Беларусь лічыць значным для будучыні дзвюх братніх славянскіх краін.

▲ С. Мілошавіч
і Ж. Ёванавіч

карства, каб прымусіць Сербію да аднабаковых уступак. У Бруселі здзяйсняецца замацаванне вынікаў захопніцкай вайны НАТА 1999 года. Хашым Тачы чакае падарункаў ад сваіх абаронцаў. Дата, якая вызначаецца, – фата маргана. Хто і на што павінен даць гарантыі – на правы Сербіі ці на яе абавязкі?

У гэтым месяцы спаўняецца 15 гадоў ад пачатку агрэсіі НАТА супраць Сербіі і Чарнагоры (СРЮ). Сербія павінна памятаць і аддаць пашану ахвярам агрэсіі НАТА, з якіх дзве трэці складала цывільнае насельніцтва. Нельга забыцца ні пра велізарныя разбурэнні, ні пра вынікі дзеяння збедненага ўрана, які штодзённа працягвае браць сваю даніну жыццямі людзей. Агрэсія засноўваецца на лжывых заявах, адна з якіх – што гэта была «гуманітарная інтэрвенцыя», а другая – што агрэсію выклікаў Слабадан Мілошавіч. ЗША ў Рамбуе прад'явілі ўльтыматум горшы за той, які ставіла Аўстра-Венгрыя ў 1914 годзе. Патрабавалася згода на капітуляцыю і акупацыю ўсёй СРЮ. У той час, калі з боку агрэсараў паўтараюцца хлуслівыя фразы наконт «гуманітарнай інтэрвенцыі», «плана падкоў», «масавага знішчэння людзей у Рачку», «калатэрыяльных (пабочных) ахвяр», у Сербіі з'яўляецца яшчэ большы маральны абавязак сцвярджаць і абараняць праўду. А яна ў тым, што агрэсія НАТА – злачынства супраць свету і чалавечнасці, што гэта была захопніцкая вайна, што краіны – члены НАТА парушылі Хартыю ААН, а таксама асноўныя нормы права і маралі, што забойствы дзяцей, цывільных людзей у Грзеліцы, на мастах у Варварыне і Мурынах, забой-

ствы супрацоўнікаў СМІ – гэта злачынствы са злачынстваў.

Мэта хлусні заключаецца ў тым, каб лідэры НАТА апраўдаліся за жahlівыя злачынствы, якія яны ўчынілі, ды яшчэ вымусіць ахвяр, каб яны прынялі на сябе віну. Тых, хто верыць хлусні агрэсараў, мала. Аднак дзіўна і балюча тое, што адвакатам агрэсараў даецца ў сродках масавай інфармацыі прастора, забяспечваецца дамінаванне. Чые ж гэта медыйныя сродкі, калі ў Сербіі нельга забяспечыць пэўную колькасць хвілін для інтарэсаў Сербіі?

Як сур'ёзны еўрапейскі народ мы павінны памятаць пра людскія ахвяры пры абароне ад агрэсара, у змаганні за свабоду. У перамогу саюзных войскаў у Першай і Другой сусветных войнах сербскі народ унёс вялікі ўклад. Перамога над фашызмам, нацызмам стала падмуркам і для стварэння самога Еўрапейскага саюза, а ў гэты падмурак пакладзены і велізарныя сербскія ахвяры. Сербія не дазволіць нікому, хто б гэта ні быў, каб яе цяпер прыніжалі і шантажыравалі з-за набліжэння да нейкай даты збліжэння з Еўрапейскім саюзам: каб яна дзеля гэтага адраклася ад Косава і Метохія!

Мне цяжка ўявіць, як у Бруселі могуць весціся нейкія перамовы наконт кампраміснага рашэння па Косаву і Метохія, а тым больш перамовы наконт статусу ў адпаведнасці з рэзалюцыяй № 1244 Савета Бяспекі ААН. Брусельскія «перамовы» – нішто іншае, як штукаарства Захаду – ЗША, Вялікабрытаніі і Германіі, каб прымусіць Сербію да аднабаковых уступак, а іх пераўтварыць у дакумент, які будзе па-за і па-над рэзалюцыяй Савета Бяспекі ААН № 1244, а таксама і Канстытуцыяй Сербіі. Сербіі ў Бруселі няма чаго атрымліваць, затое многа таго, што можна страціць. Дата – гэта мыльная бурбалка. І прыманка для канцэсіі.

Фатальныя памылкі

Першай памылкай з'яўляецца тое, што перамовы з каляіны ААН пераведзены на каляіну ЕС. Сербія тым самым пазбавіла сябе падтрымкі Расіі і Кітая, і бадай, большасці тых краін, што не належаць да ліку пастаянных членаў Савета Бяспекі, аслабіўшы сваю пазіцыю, умацаваўшы пазіцыю Прыштыны. Такім чынам, яна нічога не здабывае, а многае губляе. Што

атрымалася з СФРЮ і СРЮ, праблемы якіх «вырашаліся» ЕС? Што, стратэгія «падзяляй і пануй» не выкарыстоўваецца пасля адыходу Геншара і Саланы, ці яна дзейнічае яшчэ больш? Другая памылка – тое, што быў прыняты «дыялог» на вышэйшым узроўні. Але ж так не робяць! Гэта падобна да таго, калі б у час футбольнага матча варатар выбег на сярэдзіну поля, каб зрабіць першы ўдар, і пакінуў вароты без абароны. Вышэйшы ўзровень у перамовах павінен быць апошнім. Калі намерсе дапускаюць памылку, то выпраўляць яе ўжо няма каму. Гэта аксіёма ў справе міжнародных перагавораў. Трэцяя памылка заключаецца ў тым, што пасрэднік пры перагаворах – Еўрапейскі саюз. Зрэшты, што датычыцца Бруселя, то справа тут не ў перагаворах, не ў пасрэдніцтве, ды і ні ў ролі ЕС. У Бруселі ўсё вырашаюць ЗША – як найбольшая сіла, Германія – як сіла другая і Вялікабрытанія – як сіла трэцяя. Францыя з’яўляецца актыўным назіральнікам. Прысутнасць Рыкера ў Бруселі выяўляе вырашальную ролю ЗША. А згода Сербіі на канцэсіі, якіх вымагаюць гэтыя сілы, павінна, апроч іншага, зняць тэня супярэчнасці па пытаннях знешняй палітыкі і бяспекі, што існуюць унутры ЕС. Рэлятывізаваць, а то і зусім зняць нязгоду Іспаніі, Румыніі, Славакіі, Грэцыі і Кіпра. Тут нешта падобнае да таго, як СФРЮ ў Маастрыхце была прымушана сваім лёсам аплаціць адзінства ЕС. І не дзіва, што цяпер у Бруселі пасрэднікі не хто іншыя, як менавіта ЗША, Вялікабрытанія і Германія. Гэта яны праз п. Эштан навязваюць сваю волю Сербіі, не баючыся, што сюды «ўмяшаюцца» Расія, Кітай ці нехта іншы. Чацвёртая памылка: Хашым Тачы не вядзе перамоваў, не дапускае і не дапусціць ніякай канцэсіі. Ён ведае, што на такое ў яго мандата няма. Яго роля – адмаўляць і чакаць, калі сілы Захаду яму фармальна перададуць вынікі ў выглядзе прызнання незалежнасці ад Сербіі, а гэта інтарэсам Захаду адпавядае больш, чым яму самому.

Ці прывядуць так званыя «перамовы» да сумеснай дэкларацыі, мемарандума альбо фармальнага пагаднення наконт добра-суседства, неўмяшальніцтва, прызнання суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці «падпісантаў» ці «бакоў», гэта не так важна. Самае істотнае і важнае – прызнанне незалежнасці Косава і Метохіі ад Сербіі. Вядзецца гаворка пра гарантыі, якія б

суправаджалі «кампраміс». Ды аднабоквыя ўступкі Сербіі – гэта не кампраміс, і не могуць ім быць. А што ў такім выпадку наогул значаць гарантыі – правы ці толькі абавязкі для Сербіі? І хто б гэтыя гарантыі даў? Сербія будзе патрабаваць, каб гарантам «кампрамісу» выступіў Савет Бяспекі ААН. А ці задаволіцца гарантыямі ЕС? Які ў Сербіі папярэдні вопыт з гарантыямі Захаду? Хіба выконвае Запад тэня з іх, якія ён даваў Сербіі (СРЮ) і Рэспубліцы Сербскай? А тут ствараецца расклад, пры якім аднабоквыя ўступкі Сербіі для грамадскасці сербскай можна падаць як «кампраміс». Для Хашыма Тачы (чытай: ЗША, Вялікабрытаніі, Германіі) форма не мае значэння. «Перамовы ў Бруселі» па сутнасці сваёй наўрад ці больш, чым «творчая» рэпрыза таго, што адбывалася ў Рамбуе ў 1999 і ў Вене ў 2006–2007 гадах.

Агрэсія 1999 года

Агрэсія НАТА супраць Сербіі і Чарнагорыі 15 гадоў таму ўяўляла сабою захопніцкую вайну. Захоп Косава і Метохіі – яе непасрэдная мэта. Працяг агрэсіі мела ў развале СРЮ, а цяпер яна працягваецца і ў намаганнях разваліць Сербію. Брусельскія «перамовы» накіраваны на замацаванне вынікаў той агрэсіі НАТА. Хто жадае і мае смеласць разбірацца, непазбежна прыходзіць да высновы, што для ЗША, Вялікабрытаніі, Германіі, Захаду (чытай: НАТА і ЕС) куды важней «незалежнае Косава» на чале з былым ваяводам тэрырыстычнага Вызваленчага войска Косава, чым Сербія. На жаль, кіраўніцтва Сербіі не ад-

▼ Вышэйшыя чыны НАТА плануюць атаку на СРЮ. 15 сакавіка 1999 года

▲ Будынак Міністэрства абароны СРЮ пасля бамбардзіроўкі. Сакавік 1999 года

важваецца ці не жадае бачыць, што названыя краіны безаглядна прыніжаюць Сербію і сербскі народ. Мы не павінны дабівацца нейкай там даты ці нейкага членства, а павінны толькі захаваць годнасць, свабоду і сяброў, якія нас не шантажыруюць і не прыніжаюць.

Вядома, што край Косава і Метохія надзвычай багаты на лігніты і такія стратэгічна важныя металы, як нікель, золата і іншыя, неабходныя для развіцця новых тэхналогій і вытворчасці. Я лічу аднак, што галоўная мэта захопу і адчужэння краю – геастратэгічная. Гэта экспансія НАТА на Усход, да расійскіх граніц, стварэнне баз для кантролю над Каспійскім басейнам, Каўказам і Блізкім Усходам. Стратэгічная мэта – аслабленне і разбурэнне Расіі, авалоданне багаццямі Сібіры. Матывацыя агрэсараў уключала таксама намеры апраўдаць існаванне НАТА пасля перыяду халоднай вайны і прадэманстраваць, што ЗША і далей застаюцца самай магутнай сілай, без якой Еўропа нічога не варта.

Ёсць дакументы, якія пацвярджаюць: ЗША непасрэдна ставілі задачу агрэсіі 1999 года апраўдаць размеркаванне амерыканскіх ваенных сіл на Балканах і такім чынам выправіць пралікі генерала Дуайта Эйзенхаўэра ў час Другой сусветнай вайны. Гэтым тлумачыцца стварэнне пад Урашаўцам амерыканскай ваеннай базы «Бондстыл», самай вялікай у Еўропе, а пасля яе – трох амерыканскіх ваенных баз у Балгарыі, чатырох амерыканскіх ваенных баз у Румыніі і інш. Цяпер у Еўропе чужых ваенных баз намога больш, чым падчас піку халоднай вайны, у гады спаборніцтва

капіталістычнай і «камуністычнай» сістэм і існавання Варшаўскага пакта. Куды ж вядзе мілітарызацыя Еўропы і якія мэты яе цяпер?

Агрэсія НАТА 1999 года – амерыканцы гэта прызнаюць – была патрэбна і як прэцэдэнт для ўзброеных нападаў НАТА ці асобных яго членаў, без рашэння Савета Бяспекі ААН, у любым пункце планеты, у любы час. Пасля гэтага, як вядома, былі ўчынены ўзброеныя інтэрвенцыі, агрэсіі ў адносінах да Афганістана, Ірака, пазней на Лівію, а нядаўна на Малі. Ажыццяўлецца апасродкаваны (by proxy) узброены напад (пры ўдзеле тэрарыстаў і наёмнікаў) на Сірыю. Былы камандуючы сіламі НАТА ў Еўропе генерал Вэслі Кларк у інтэрв'ю адной амерыканскай тэлекампаніі пацвердзіў, што ў Пентагона ёсць спіс краін, супраць якіх плануецца ўзброеныя дзеянні. Туды ўключаны яшчэ і Іран.

Вайна «нізкай інтэнсіўнасці»

На падставе ўсяго гэтага я лічу, што агрэсія НАТА супраць Сербіі і Чарнагорыі (СРЮ) у 1999 годзе абвясціла пачатак «кантраляванай» трэцяй сусветнай вайны «нізкай інтэнсіўнасці», стратэгічная мэта якой – пераразмеркаванне прыродных багаццяў на планеце, перш за ўсё – нафты і газу, а таксама стратэгічна значных металаў і мінералаў. Кантроль над стратэгічнымі шляхамі зносін і рынкамі таксама ўваходзіць у тыя ж планы. Занадта вялікае спрашчэнне навідавоку ў тых выпадках, калі гавораць, што гэта датычыцца спецыфічных ці, як кажуць амерыканскія стратэгі, «унікальных» выпадкаў. За «ўнікальнымі» дрэвамі трэба разгледзець «лес», гэта значыць стратэгію глабальнага кантролю над багаццямі ўсёй планеты. Вось і цяпер вайна вядзецца на трох кантынентах. З захопніцкімі мэтамі. «Вольна» ці «нявольна», у гэтай вайне ўдзельнічаюць НАТА як самы магутны ваенны саюз на свеце, ЕС, які цалкам прыняў стратэгію НАТА, тры з пяці пастаянных членаў Савета Бяспекі ААН, шэсць з васьмі членаў G8. Відавочнае абстраэнне сусветнага крызісу і намер багатых краін у розных частках свету з дапамогай ваеннай сілы перакласці цяжар сваіх страт на больш слабых можа надаць названым «унікальным» войнам зусім новыя абрысы.

Праклад Івана ЧАРОТЫ